

HALLINTOVALIOKUNNAN LAUSUNTO 22/2013 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2014

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 24 päivänä syyskuuta 2013 lähettänyt hallituksen esityksen eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2014 (HE 112/2013 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan.

Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla hallintovaliokunta on päättänyt antaa toimialaansa koskevan lausunnon talousarvioesityksestä valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- kansliapäällikkö Päivi Nerg, apulaispäällikkö, kontra-amiraali Matti Möttönen, maahanmuuttojohtaja Sirkku Päivärinne, valmiusjohtaja Janne Koivukoski, suunnittelujohtaja Sanna Heikinheimo ja talousjohtaja Jukka Aalto, sisäasiainministeriö
- valtion työmarkkinajohtaja Juha Sarkio, ICT-johtaja, ylijohdaja Timo Valli, budjettineuvos Tomi Hytönen, finanssineuvos Katju Holkeri ja neuvotteleva virkamies Vesa Lappalainen, valtiovarainministeriö
- suunnittelu- ja talousjohtaja Tiina Eränkö, Poliisihallitus
- johtaja Hannu Lappi, Tullihallitus

- apulaispäällikkö Tero Kurenmaa, keskusrikospoliisi
- päällikkö, poliisineuvos Antti Pelttari, suojelupoliisi
- tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio
- apulaisjohtaja Reijo Vuorento, Suomen Kuntaliitto
- teknologiajohtaja Aki Siponen, Microsoft Oy
- toimitusjohtaja Jari Sarjo, Senaatti-kiinteistöt
- asiantuntija Kristiina Kokko, Akava ry
- yhteiskuntavaikuttamisen päällikkö Timo Lehtinen, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- puheenjohtaja Antti Palola, Palkansaajajärjestö Pardia ry
- puheenjohtaja Yrjö Suhonen, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry
- Vice President, Public Finland Leila Lehtinen, Tieto Oy.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- opetus- ja kulttuuriministeriö
- työ- ja elinkeinoministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö
- Häätäkeskuslaitos
- Maahanmuuttovirasto
- Poliisi-, ulosotto-, syyttäjä- ja maistraattilakimiesten edunvalvontajärjestö PUSH ry.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Kuntatalous

Tilastokeskuksen julkaisemien, kuntien ja kuntayhtymien vuoden 2012 tilinpäätöstietojen mukaan kuntatalous heikkeni selvästi vuonna 2012. Toimintamenot kasvoivat 5,5 %, kun verotulojen ja valtionosuuksien kasvu jäi 2 %:iin. Kuntien ja kuntayhtymien yhteenlaskettu vuosikate heikentyi edeltävän vuoden 2,5 mrd. eurosta 1,8 mrd. euroon. Nettoinvestoinnit nousivat 3,5 mrd. euroon. Kuntatalouden velka kasvoi ennätkesellisen paljon, 1,5 mrd. euroa.

Peruspalvelubudjettitarkastelun mukaan vuonna 2013 kuntien ja kuntayhtymien yhteenlasketun vuosikatteen oletetaan kohenevan edellisvuodesta noin 400 milj. eurolla. Tilikauden tulos jää kuitenkin noin 200 milj. euroa alijäämäiseksi, eikä vuosikate riitä kattamaan poistoja. Velan määrän arvioidaan kasvavan noin 1,6 mrd. eurolla.

Kuntatalouden painelaskelman mukaan näkyvät heikkenevät edelleen vuosina 2014—2017, sillä ilman uusia toimenpiteitä toimintamenojen kasvu uhkaa jatkaa kuntien tulojen kasvua selvästi nopeampana. Talouskasvun arvioidaan jatkuvan hitaana, joten myös verotulojen kasvu on vaatimatonta. Valtiontalouden sopeutustoimet hillitsevät valtionosuuksien kasvua. Selvityksen mukaan vuosikate alenee vuosittain ilman kuntien sopeutumistoimia ja etäänny sekä poistojen että nettoinvestointien tasosta. Myös paineet tuntuviin kunnallisveroprosenttien korotuksiin kasvavat.

Vuoden 2014 talousarvioesitys sisältää sekä kuntien taloutta vahvistavia toimia että toisaalta kuntatalouden kannalta vaikeita ratkaisuja. Valiokunta toteaa myönteisenä mm. sen, että kunnille kompensoidaan kaikki veroperusteiden muutosten aiheuttamat menetykset. Jäteveron tuotto siirretään kunnille vuoden 2014 alusta. Määrä on 70 milj. euroa, joka maksetaan kunnille asukasluvun mukaisessa suhteessa. Kiinteistöjen arvostamisperusteiden tarkistamisella vah-

vistetaan kuntien veropohjaa. Tavoitteena on noin 100 milj. euron verokertymän lisäys kunnille vuodesta 2014 lukien. Yhteisöveron korotettua jako-osuutta maksetaan kunnille myös vuonna 2014.

Valtionosuusjärjestelmän piirissä olevat laskennalliset valtionosuudet tasauserineen ovat vuonna 2014 yhteensä noin 9,6 mrd. euroa. Valtionosuuksia lisäävät mm. kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin tehty indeksikorotus sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistoimenpiteet. Kuntien peruspalvelujen valtionosuuden mitoituksessa on vähennyksenä huomioitu kevään 2012 kehysriihessä päätetyt valtionosuuksien leikkaukset. Maaliskuun 2013 kehyspäätöksessä valtionosuuksiin kohdistettiin lisävähennys, joka vuonna 2014 on 237 milj. euroa. Nämä supistavat valtion menoja vuositasolla 362 milj. euroa vuonna 2014. Vähennykset on tarkoitus toteuttaa pienentämällä kuntien peruspalvelujen valtionosuusprosenttia 30,96 %:sta 29,57 %:iin vuonna 2014 (HE 113/2013 vp). Osana opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan säästötoimenpiteitä opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksiin ei tehdä indeksitarkistuksia vuonna 2014.

Kunnat joutuvat sopeuttamaan toimintaansa vähenevien valtionosuuksien vuoksi. Kunnat ovat osa julkista taloutta ja valtion ohella keskeinen toimija julkisen talouden tasapainottamisessa. Siten on perusteltua, että myös kunnat osallistuvat julkisen talouden tasapainottamiseen. Valiokunta pitää kuitenkin olennaisena, että kunnan peruspalveluiden valtionosuuksiin tehtävät leikkaukset toteutetaan valtionosuusprosenttia muuttamalla, jolloin vaikutus euroa/asukas on yhtä suuri kaikissa kunnissa.

Vuoden 2012 tilinpäätöstietojen perusteella vuosikate (euroa/asukas) heikkeni kaikissa tarkasteltavissa kuntakokoryhmissä. Ero erikokoisten kuntien välillä pieneni edellisvuodesta. Valiokunta toteaa, että talouden kehitys kuitenkin vaihtelee eri kunnissa. Tähän vaikuttavia tekijöitä ovat mm. kunnan asukasmäärä, väestörakenne, etäisyydet, elinkeinorakenne ja työllisyyske-

hitys sekä kuntien välinen muuttoliike. Tilanne vaihtelee myös kuntakokoryhmien sisällä. Yksittäisten kuntien väliset erot sekä tulo- että menokehityksessä ovat suuria, ja eriytymiskehityksen on arvioitu jatkuvan.

Valiokunta pitää tärkeänä, että ryhdytään kiireellisesti etsimään erilaisia keinoja, joilla kuntien välisiä eroja voidaan tasata. Yksi tällainen on parhaillaan käynnissä oleva valtionosuusjärjestelmän uudistus. Valiokunta pitää välttämättömänä, että valtionosuusjärjestelmää yksinkertaistetaan ja selkeytetään ja että uudistuksessa kiinnitetään aikaisempaa painokkaammin huomiota kuntien välisten erojen tasaamiseen.

Vallitsevassa taloudellisessa tilanteessa kunnilla on suuria haasteita selviytyä kaikista nykyisistä tehtävistään. Tammikuussa 2013 valmistuneen kartoituksen mukaan kunnilla on 535 lakisäätelistä tehtävää. Valiokunta pitää merkittävänä kehysriihen päätöstä vuosina 2014—2017 toteutettavasta toimintaohjelmasta, jolla vähennetään kuntien lakisäätelisten tehtävien perusteella säädettyjä velvoitteita. Tavoitteena on saavuttaa yhden miljardin euron kokonaisvähennys kuntien ja kuntayhtymien toimintamenoihin vuoden 2017 tasolla. Aikaansaavat menosäästöt ovat väistämättömiä kuntatalouden tasapainottamiseksi.

Sisäinen turvallisuus

Talousarvioesityksessä sisäasiainministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 1 263 milj. euroa, mikä on 53 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2013 varsinaisessa talousarviossa. Hallinnonalan henkilöstömäärä on vuonna 2014 hallituksen talousarvioesityksen mukaisesti 14 966 henkilötyövuotta, joka on 139 henkilötyövuotta vähemmän kuin vuonna 2013.

Sisäasiainministeriön hallinnonalalla toteutetaan merkittäviä hallinnon rakenneuudistuksia toiminnan tehostamiseksi. Lisäksi toimialat tehostavat toimintaansa keskeisesti ICT:n avulla. Samalla hallitusohjelman mukaiset ICT-menosäästöt ja toisaalta hallinnon turvallisuusverkon (TUVE) käyttöönoton myötä kasvaneet ICT:n ylläpitomenot kuormittavat toimialojen toimin-

tamenomomenteja. Saadun selvityksen mukaan tähän pyritään löytämään ratkaisu toisaalta tehostamalla ICT-hankkeiden suunnittelua ja läpivientä ja toisaalta karsimalla tarpeettomia kustannuksia. Valiokunta käsittelee yleisemmin tietojärjestelmien kehittämiseen liittyviä näkökohtia erikseen jäljempänä.

Valiokunta kiinnitti jo vuoden 2013 talousarvioesityksen yhteydessä huomiota turvapaikanhakijoiden vastaanoton kustannuksiin (HaVL 14/2012 vp). Vuonna 2014 vastaanoton piirissä olevien määräksi arvioidaan keskimäärin 3 500 hakijaa. Määrän kehitystä on vaikea ennakoida. Uusien hakijoiden määrän lisäksi keskeistä on turvapaikkapäätöksenteon tehostuessa se, kuinka oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden kuntasijoitukset järjestyvät. Oleskeluluvan saaneiden siirtyminen kuntiin on pitkittynyt, mikä muiden haitallisten vaikutusten lisäksi lisää vastaanottoiminnan menoja ja vaarantaa turvapaikkaprosessin tehostamisella tavoitellut säästöt. Pakolaisten ja turvapaikan hakijoiden vastaanottoon (26.40.21 ja 26.40.63) ja valtion kuntakorvauksiin (32.70.30) on tarpeen kohdentaa riittävät resurssit. Lisäksi, jotta turvapaikkapäätösten teolle ja vastaanottoiminnalle asetetut tehostamistavoitteet ja kustannustehokkuuden kehittymistä kuvaavat mittarit toimisivat jatkossa oikein, tulisi kuntiin siirtymisen odotellusta aiheutuvan kulun valiokunnan näkemyksen mukaan olla osa kotouttamis- eikä vastaanottokustannuksia.

Poliisi

Poliisihallinnossa toteutetaan vuosina 2014—2015 koko poliisihallintoa koskeva hallintorakenteen uudistus (PORA III). Asiaa koskeva lainsäädäntökokonaisuus tulee voimaan 1.1.2014 (HaVM 7/2013 vp — HE 15/2013 vp). Vuoden 2014 alusta poliisilaitoksia on 11 ja muita yksiköjä ovat Keskusrikospoliisi, Suojelupoliisi ja Poliisiammattikorkeakoulu. Liikkuva poliisi integroidaan paikallispoliisiin. Lisäksi esimerkiksi Poliisiammattikorkeakoulun toimintaa tehostetaan. PORA III -hankkeen kustannusvaikutuksen arvioidaan olevan yhteensä noin 28,6 milj. euroa vuoden 2016 tasolla. Uudistuk-

sen tavoitteena on poliisin toiminnan tehokkuuden lisääminen ja organisaation yksinkertaistaminen. Hallintovaliokunta seuraa uudistuksen toimeenpanoa ja poliisipalveluiden kehittymistä.

Poliisin toimintamomentille (26.10.01) esitetään vuodelle 2014 yhteensä 726,5 milj. euroa. Määräraha on noin 3,0 milj. euroa suurempi kuin vuonna 2013. Lisäys aiheutuu ensisijaisesti 4.4.2012 kehyspäätöksessä poliisille kohdenneusta lisämäärärahasta sekä palkkausten tarkistuksesta. Mainitun kehyspäätöksen mukaan poliisin on lisäksi toteutettava osana taloutensa tasapainottamista toimenpiteet, jotka merkitsevät menotason alentumista vuonna 2016 yhteensä 35 milj. eurolla. Vuoden 2014 talousarvioesityksessä on lisäyksenä huomioitu mm. 1,6 milj. euroa terrorismin torjuntaan, 0,5 milj. euroa telekuuntelujärjestelmän uudistamiseen ja 0,875 milj. euroa tuottavuusmäärärahaa poliisin sähköisen asioinnin kehittämishankkeeseen. Momentille kohdentuu vuonna 2014 noin 14,2 milj. euron säästöt pääosin hallitusohjelmaan perustuen.

Valiokunta kiinnittää huomioita telekuuntelujärjestelmän uudistamiseen kohdennettuihin resursseihin. Uskottava telekuuntelujärjestelmä muodostaa poliisin salaisen tiedonhankinnan keskeisimmän osion, jonka merkitys korostuu erityisesti törkeiden huumausainerikosten, väkivaltarikosten ja terrorismirikosten tutkinnassa ja paljastamisessa. Nykyinen järjestelmä on tullut elinkaarensa päähän. Nykyistä järjestelmää ei ole myöskään mahdollista saada vastaamaan nykypäivän tiedonhankinnan tarpeisiin. Selvityksen mukaan järjestelmän uudistamisen kokonaiskustannukset vuosina 2013—2014 ovat yhteensä 5,725 milj. euroa. Tästä vuonna 2014 poliisille aiheutuu noin 3 milj. euron kustannukset. Talousarvioesityksessä tähän tarkoitukseen on osoitettu 0,5 milj. euroa. Valiokunta toteaa, että telekuuntelujärjestelmän uudistamiseen on tähän mennessä jo panostettu merkittävästi. Riittävän kehysrahoituksen saaminen olisi tärkeää hankkeen loppuunsaattamisen varmistamiseksi.

Rajavartiolaitos

Talousarvioesityksessä rajavartiolaitoksen toimintamenoihin (26.20.01) esitetään noin 228,8 milj. euroa. Määräraha on pääosin kehyspäätöksen mukainen. Merkittävin lisäys on 6,3 milj. euroa rajatarkastusten vahvistamiseen.

Rajavartiolaitoksen toimintaympäristön kannalta keskeisin tekijä on kasvava EU:n ulkorajaliikenne. Henkilöiden rajanylitysten arvioidaan kasvavan itärajalla pidemmällä aikavälillä 10—15 % vuodessa. Kasvavan rajaliikenteen hallinta edellyttää rajainfrastruktuurin uudistamista, riittäviä henkilöstövoimavaroja sekä sujuvia liikennejärjestelyjä. Valiokunta pitää tärkeänä rajatarkastusten vahvistamiseen osoitettua lisärahoitusta. Sen avulla voidaan toimeenpanna ainakin kaakkoisrajan, Helsingin sataman ja Helsinki-Vantaan lentoaseman rajatarkastusten kehittäminen. Valiokunta viittaa aikaisempiin kannottoihinsa (esim. HaVL 4/2013 vp, HaVL 14/2012 vp) ja toteaa, että lisäksi on syytä varautua mahdolliseen EU:n ja Venäjän väliseen viisumivapauteen. Mahdollisella viisumivapaudella on vaikutuksia myös muiden sisäisen turvallisuuden viranomaisten toimintakenttään.

Rajavartiolaitos on toteuttanut vuosina 2009—2012 laajan organisaatiouudistuksen, jossa hallintoa on kevennetty merkittävästi. Lisäksi rajamiesten määrää on vähennetty rauhallisella rajaosuudella. Näiden toimien lisäksi rajavartiolaitos toimeenpanee talouden sopeuttamisohjelman hallituksen säästövelvoitteiden ja kustannustason nousun vaikutusten hallitsemiseksi. Selvityksen mukaan rajavartiolaitoksen toiminta sopeutetaan pieneneviin resursseihin hallitusti ja henkilöstön luonnollista poistumaa hyödyntäen.

Rajavartiolaitoksen talouden lähitulevaisuuden haasteeksi on muodostumassa ICT-säästöjen ja TUVEn kustannusriskit. Rajavartiolaitoksen talouden liikkumavara saattaa supistua pysyvästi noin 2,0 milj. euroa vuodessa, kun sisäasiainministeriön yhteiselle momentille ja Haltikille kohdenneut ICT-säästöt lisäävät virastojen menoja ja jos turvallisuusverkon käyttö- ja ylläpitokuluihin ei osoiteta lisärahoitusta vuoden 2014 jälkeen. Valiokunta pitää tärkeänä, että

asiaan saataisiin kestävä ratkaisu seuraavassa kehyspäätöksessä.

Hätäkeskuslaitos

Hätäkeskusuudistuksessa valtakunnallinen hätäkeskustoiminta organisoidaan kuuteen hätäkeskukseen vuoden 2014 loppuun mennessä. Lisäksi jatketaan uuden hätäkeskustietojärjestelmän (ERICA) kehitystyötä ja käyttöönoton valmistelua siten, että käyttöönotto voidaan toteuttaa vuoden 2015 loppuun mennessä. Uudistusten tavoitteena on väestön turvallisuuden edistäminen parantamalla hätäkeskuspalveluiden saatavuutta ja laatua sekä hätäkeskustoimintaan liittyvien toimintatapojen uudistaminen toimintaympäristön muutosten edellyttämällä tavalla.

Hätäkeskuslaitoksen toimintamomentille (26.30.02) esitetään myönnettäväksi yhteensä 65,751 milj. euroa, mikä on 1,680 milj. euroa enemmän kuin vuonna 2013. Talousarvioesityksessä on sekä huomioitu rakenneuudistuksesta saatavia hyötyjä että samalla panostettu uudistusten loppuun saattamiseen. Vuonna 2014 arvioidaan rakenneuudistuksesta kuitenkin syntyvän myös osin ennakoimattomia kustannusvaikutuksia esimerkiksi ylimääräisestä päivystäjäkoulutuksesta ja ennen aikaisten toimitilojen vuokrasuhteiden päättämisestä. Valiokunta pitää myönteisenä, että määrärahan mitoituksessa on mm. huomioitu 1,0 milj. euron lisäys ERICAn ja TUVEn palveluihin. Tarpeellinen on myös 3 milj. euron määräraha kunnallisten toimijoiden lisäämiseksi TUVEn verkkoon (26.30.01), millä edistetään hätäkeskustietojärjestelmään liittyvien toimintojen käyttöönottoa pelastus-, terveys- ja sosiaalitoimissa.

Valiokunnan saaman tiedon mukaan ERICAn käyttöönottoaikataulun suurimpana haasteena on tällä hetkellä TUVEn verkkoon liittyvien töiden hidas eteneminen. Lisäksi ERICAn TUVEn yhteyksien osalta on ratkaisematta eräitä keskeisiä osakokonaisuuksia, esimerkiksi hätäpuhelinien siirtäminen TUVEn verkossa. Valiokunta kiirehtii TUVEn verkon toteuttamista ja pitää tärkeänä, että avoimena olevat kysymykset saataisiin ratkaistua mahdollisimman pian. Asialla on merkitystä myös 1.10.2015 kaikissa EU:n jäsen-

valtioissa käyttöönotettavan ns. eCall-järjestelmän kannalta (HaVL 16/2013 vp — U 50/2013 vp, U 51/2013 vp). Jos ERICA ei ole käyttöönotettavissa vuoden 2015 aikana, Hätäkeskuslaitos joutuu suunnittelemaan vaihtoehtoisen tavan toteuttaa tarvittavat tietoliikenneratkaisut, mistä aiheutuu Hätäkeskukselle lisärahoituksen tarvetta.

Tulli

Valtiovarainministeriön hallinnonalaan kuuluva Tulli kerää valtiolle vuositasolla noin 10 mrd. euroa erilaisia verotuloja. Lisäksi Tullilla on tärkeä tehtävä sisäisen turvallisuuden alalla tullirikollisuuden ja harmaan talouden torjunnassa.

Tulli on vuodesta 2007 lukien vähentänyt henkilöstönsä kokonaismäärää vajaat 300 henkilövuotta vähennysten kohdistuessa muualle kuin itärajan keskeisille toimipaikoille. Kasva-va rajaliikenne lisää myös Tullin resurssipainetta. Selvityksen mukaan Vaalimaalla, Nuijamaalla ja Imatralla syntyy tullihenkilöstön lisätarvetta noin 120 henkilövuotta vuoteen 2017 mennessä rajanylityspaikkojen raskaan ja henkilöliikenteen eriyttämisestä ja ennakoidusta liikennemäärien kasvusta aiheutuvan palvelu- ja valvontatarpeen lisääntymisen vuoksi. Lisäksi Tullin henkilöresurssien riittävyydelle tuo haasteita rikosmäärien voimakas kasvu viime vuosina. Tullin tietoon tulleiden rikosten määrä vuonna 2012 oli 9 425 kappaletta, mikä on yli kaksi kertaa niin suuri kuin vuonna 2007.

Valiokunta toteaa myönteisenä sen, että vuodelle 2014 Tullille esitetään 2,2 milj. euroa toiminnan turvaamiseen itärajan rajanylityspaikoilla. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että samalla suurempi määrä, 3,227 milj. euroa, vähennetään tasomuutoksena. Valiokunnan käsityksen mukaan tämä johtaa käytännössä siihen, että itärajan rajanylityspaikkoihin lisättävä henkilömäärä joudutaan vähentämään muualta Tullin toiminnasta, mikä keinona on kuitenkin rajallinen. Aikaisemmat henkilöstövähennykset on voitu toteuttaa erityisesti tullaus- ja verotustoimintojen sähköistämisellä ja siirtymällä riskiperusteiseen valvontaan. Vuoden 2013 alusta voimaan tullut organisaatiouudistus

puolestaan vastaa jo tapahtuneisiin henkilövähennyksiin ja toimintamallien muutoksiin. Valiokunta pitää tärkeänä, että Tullin riittävästä resursoinnista huolehditaan. Myös Tullin osalta on tärkeää huomioida lisäksi mahdollisen EU:n ja Venäjän välisen viisumivapauden vaikutus.

Hallinnon kehittäminen ja henkilöstöpolitiikka

Talousarviovuonna keskeiset hallintopoliittiset toimet kohdistuvat julkisen hallinnon tuottavuuden parantamiseen, hyvään, avoimeen hallintoon, kansalais- ja asiakaskeskeisyyden lisäämiseen hallinnossa sekä hallinnon toimintatapojen, rakenteiden ja prosessien kehittämiseen. Valtionhallinnon toiminnan tuloksellisuutta kehitetään vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman avulla, jonka toimeenpanon ytimen muodostavat hallinnonalakohtaiset ohjelmat. Toimenpiteiden tuloksista raportoidaan keskitetysti valtion tulostietojärjestelmään.

Valtionhallinnossa on käynnissä monia toimenpiteitä toiminnan tehostamiseksi ja tuottavuuden parantamiseksi. Esimerkiksi hallinnon rakenneuudistuksista odotetaan merkittäviä tuottavuushyötyjä. Tehokkuutta haetaan myös mm. rakenteiden muutoksiin liittyvien tai niiden ohella toteutettavien tietojärjestelmä uudistusten avulla.

Valtion virastojen ja laitosten toimintamäärärahat on mitoitettu kireiksi. Määräraha-leikkausten myötä joudutaan useissa virastoissa varautumaan henkilöstön lomautuksiin ja irtisanomisiin. Valiokunta painottaa muutosturvan merkitystä tällaisissa tilanteissa. Valtioneuvosto on vuoden 2012 alussa tehnyt periaatepäätöksen henkilöstön aseman järjestämisestä organisaation muutostilanteissa, jota täydentää valtiovarainministeriön vuoden 2013 alussa virastoille antama ohjeistus. Valiokunta pitää tärkeänä, että organisaatioiden muutoksissa huolehditaan muutosturvasta ja turvataan henkilöstön hyvinvointi ja saatavuus.

Toimitilakustannukset

Toimitilakustannukset ovat pääosalla valtion virastoja merkittävä menoerä. Valiokunta pitää kannatettavana, että julkishallinto pyrkii tehostamaan toimintaansa ja toimitilojensa käyttöä. Valiokunta korostaa, että toimitilakustannusten tarkastelussa ja tilatehokkuutta lisäävistä toimenpiteistä päätettäessä on kuitenkin otettava huomioon virastojen erityistarpeet. Osalla viranomaisia toimitilakustannuksiin vaikuttaa rakennuksiin sisältyvien, toiminnan kannalta välttämättömien turvallisuus- ja erityislaitteiden arvo. Vastaavia korvaavia tiloja ei toisaalta myöskään ole helposti markkinoilta hankittavissa.

Monet valtion virastot toimivat vuokratuissa tiloissa. Vuonna 2012 valtion virastoilla ja laitoksilla oli noin 1 600 vuokrasopimusta Senaatti-kiinteistöjen kanssa ja noin 1 500 vuokrasopimusta muiden vuokranantajien kanssa. Vuokrasopimusten kestoajat ovat pisimmillään 20—30 vuotta. Senaatti-kiinteistöjen ja virastojen välillä tehdyissä vuokrasopimuksissa vuokranmääräytymisperuste on keskimäärin 7 %. Sopimukseen sisältyy vuokrien vuotuinen indeksitarkistus. Valtiontalouden kehityksissä momenttikohdittaiset indeksitarkistukset tehdään harkinnan mukaan tapauskohtaisesti, eikä indeksitarkistuksia yleensä oteta kehyspäätöksissä huomioon. Senaatti-kiinteistöt tulouttaa vuokratuottojen voittoa valtiolle. Vuodelle 2014 Senaatti-kiinteistöjen kokonaisliikevaihdoksi ennakoidaan 617 milj. euroa, ja vuokraustoiminnan tulostavoite vuonna 2014 on 98 milj. euroa.

Tarkastusvaliokunnan mietinnöstä TrVM 4/2012 vp ilmenee, että pitkäkestoiset vuokrasopimukset, Senaatti-kiinteistöjen vuokraustoiminnan korkeat tuottotavoitteet ja joissakin tapauksissa korkea vuokrataso sekä kustannuspaineita lisäävät vuokrien indeksitarkistukset ovat aiheuttaneet virastoille sekä taloudellisia että toiminnallisia vaikeuksia. Esimerkiksi ylipitkissä vuokrasopimuksissa ei ole mahdollista — tai ainakaan helppoa — ottaa huomioon tulevaisuudessa tapahtuvia hallinnonalan tai viraston toimintarakenteiden tai toiminnan laajuuden muutoksia. Valtion tuottavuusohjelmaa toimeenpannassa virastojen ja laitosten henkilöstöä on vä-

hennetty, jolloin osa tiloista on käynyt tarpeettomiksi. Koska virastot eivät ole voineet muuttaa vuokrasopimuksia, jotkut virastot ovat joutuneet maksamaan vuokraa käyttämättömistä tiloista. Saadun tiedon mukaan noin puolet Senaatti-kiinteistöjen vuokrasopimuksista on voimassa toistaiseksi ja niissä on 6—12 kuukauden irtisanomisaika. Sopimukseen on kuitenkin määriteltä sopimuksen vähimmäisvoimassaoloaika, joka on usein 10 vuotta. Tällöin vuokralaisilla ei ole käytännössä mahdollisuutta lisätä sopimuksen voimassaoloaikana tilojensa käytön tehokkuutta.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että kun toimitilakustannusten nousu tai mahdollisista tyhjästä tiloista aiheutuvat vuokrat joudutaan maksamaan toimintamenoista, heikennetään tosiasiaa virastojen ja laitosten varsinaisen toiminnan edellytyksiä. Tämä ei valiokunnan mielestä edistä vaikuttavuus- ja tuloksellisuustavoitteiden toteuttamista. Valiokunta pitää tärkeänä, että etsitään joustavia keinoja toimitilakokkuuden parantamiseen ja mahdollisten ongelmatilanteiden ratkaisemiseen.

Tietojärjestelmien kehittäminen

Syyskuun alusta 2011 voimaan tullut laki julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta (634/2011, jäljempänä tietohallintolaki) velvoittaa valtiota ja kuntia huolehtimaan mahdollisimman laajalti tietojärjestelmien yhteentoimivuudesta (HaVM 34/2010 vp — HE 246/2010 vp). Tietohallintomenot ovat yhteiskunnassa suuret. Toimenpiteet julkisen hallinnon tietojärjestelmien yhteentoimivuuden parantamiseksi ovat merkittäviä tuottavuushankkeita. Lisäksi järjestelmien toimivuus ja helppokäyttöisyys ovat kansalaisten palveluiden kannalta olennaisia asioita. Mainitun hallituksen esityksen käsitelyn yhteydessä eduskunta edellytti hallintovaliokunnan mietinnön pohjalta hallituksen seuraavan lainsäädännön tavoitteiden, kuten tietojärjestelmien yhteentoimivuuden ja kustannustehokkuuden, toteutumista sekä ryhtyvän tarvittaviin toimenpiteisiin, mikäli ilmenee, etteivät lainsäädännön tavoitteet toteudu. Eduskunta edellytti lisäksi, että hallintovaliokunnalle ane-

taan perustuslain 47 §:n 2 momentissa tarkoitettu kirjallinen selvitys saavutetuista tuloksista mukaan lukien vapaaehtoisen yhteistyön eteneminen seuraavan vaalikauden aikana (EV 331/2010 vp). Valiokunta kiirehtii selvitystyön tekemistä.

Valiokunta käsittelee kuntien ICT-toimintaa erikseen myöhemmin omana asianaan. Valtionhallinnon ICT-hankkeisiin liittyen valiokunta toteaa seuraavaa.

Talousarvioesitys sisältää useita toimenpiteitä julkisen hallinnon tietojärjestelmien yhteentoimivuuden edistämiseksi. Kansallisen tietotalan ohjauksen ja kehittämisen (28.70.03) määrärahalla voidaan mm. kehittää ICT-alan kansallisia ratkaisuja. Valtion ICT:n ohjauksen ja kehittämisen (28.70.01) tavoitteiden saavuttamiseksi mm. ylläpidetään ja kehitetään julkisen hallinnon ja valtionhallinnon kokonaisarkkitehtuureja, ohjataan ja tuetaan muuta arkkitehtuurityötä sekä valmistellaan tietohallintolain mukaisia asetuksia yhteentoimivuuden parantamiseksi. Valtion ja kuntien yhteiset tietojärjestelmä-hankkeet -momentilta (28.90.20) esitetään jatkettavaksi mm. Sähköisen asioinnin ja demokration vauhdittamisohjelman (SADe) hankkeita, kunta- ja palvelurakennemuutosten ICT-tukiohjelmaa ja Kuntatieto-ohjelmaa.

Parhaillaan on valmisteltavana uuden palvelukeskuksen perustaminen valtion yhteisille perustietotekniikka- ja tietojärjestelmäpalveluille (TORI). Asiaan liittyy hallituksen esitys HE 150/2013 vp, joka on lähetetty hallintovaliokuntaan mietinnön antamista varten. Uuteen, lailla perustettavaan virastoon on tarkoitus koota valtionhallinnon toimialariippumattomat ICT-tehtävät, ja siirtoja toteutetaan vuosien 2014—2016 aikana arviolta 80 virastosta ja laitoksesta. Hankkeella pyritään edistämään valtion tietotekniikka- ja järjestelmäpalvelujen yhtenäistämistä ja yhteentoimivuutta sekä varmistamaan kehitettyjen palvelujen laaja hyödyntäminen. Valiokunta pitää tavoitteita kannatettavina. Samalla valiokunta painottaa, että uudistamisessa tulee ottaa huomioon viranomaisten tehtävien erityispiirteet, jotta viranomaisten toimintaedellytykset varmistetaan myös jatkossa. Valiokunta ko-

rosta, että tietojärjestelmä uudistukset tulee nähdä osana valtionhallinnon toiminnan ja palvelujen kehittämistä, ei pelkkinä ICT-hankkeina.

Hallinnon turvallisuusverkkohankkeessa on luotu korkean varautumis- ja tietoturvatason tietoverkko valtiojohtoon ja turvallisuusviranomaisten päivittäiseen käyttöön. TUVE-verkon käyttö ulottuu myös kunnallisiin toimijoihin, pelastustoimeen ja ensihoitoon. TUVE-verkon tarkoituksena on mahdollistaa turvallinen viranomaisviestintä ja päätöksenteko kaikissa tilanteissa ja varautua mm. kasvavaa kyberuhkaa vastaan. Asiaan liittyy hallituksen esitys laeiksi julkisen hallinnon turvallisuusverkkotoiminnasta ja viestintämarkkinalain 2 §:n muuttamisesta (HE 54/2013 vp), joka myös on lähetetty hallintovaliokuntaan mietinnön antamista varten. TUVE-toiminta rahoitetaan pääosin asiakasmaksuin, minkä lisäksi talousarvioesityksessä on osoitettu määräraha toimintaan ja strategiaan ohjaukseen sekä Suomen Erillisverkot Oy:n pääomittamiseen.

Edellä mainittujen lisäksi valtionhallinnossa on käynnissä useita muita merkittäviä ICT-hankkeita (esim. VITJA, ERICA, AIPA). Hankkeiden kirjo on varsin suuri. Lisäksi monet hank-

keista ovat riippuvaisia toisistaan. Valiokunta pitää ensiarvoisen tärkeänä ja kustannustehokkuudenkin kannalta olennaisena, että kokonaisuutta koordinoidaan ja huolehditaan järjestelmien toiminnallisesta yhteensopivuudesta. Valiokunta tähdentää johdon roolia ja vastuuta.

Tietojärjestelmä hankkeiden toteuttamiseen on hallinnonaloilla pyritty varautumaan tarvittavin voimavaroin. Hankkeen viivästyminen voi aiheutua merkittäviäkin lisäkustannuksia, etenkin jos nykyjärjestelmiä joudutaan ylläpitämään pidempään kuin on suunniteltu ja mahdollisesti vielä väliaikaisratkaisuin tuettuna. Viivästykset yhdessä hankkeessa voivat viivästyttää myös muita hankkeita ja aiheuttaa niissäkin lisäkustannuksia. Hankkeiden nykyistä tarkempi suunnittelu ja seuranta on siten yhä tärkeämpää. Valiokunta pitää myönteisenä valtionhallinnon yhteisen hankesalkkujärjestelmän käyttöönottoa, mutta tähdentää samalla myös hallinnonalojen oman toiminnan merkitystä.

Lausunto

Lausuntonaan hallintovaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 18 päivänä lokakuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Pirkko Mattila /ps
vpj. Maarit Feldt-Ranta /sd
jäs. Heikki Autto /kok
Jussi Halla-aho /ps
Rakel Hiltunen /sd
Reijo Hongisto /ps
Risto Kalliorinne /vas

Elsi Katainen /kesk
Outi Mäkelä /kok
Ulla-Maj Wideroos /r
vjäs. Lasse Hautala /kesk
Anne Holmlund /kok
Ari Jalonen /ps
Johanna Ojala-Niemelä /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1***Perustelut******Kuntien valtionosuudet***

Valtionosuuksiin tällä vaalikaudella suuntautuvat leikkaukset vaikeuttavat kuntien taloudellista asemaa ja tekevät monin paikoin mahdottomaksi kunnille toteuttaa niitä velvoitteita, joita valtio on kuntien niskoille vuosien mittaan säilyttänyt. Vaikka hallitus kuntarakenneuudistuksen yhteydessä pyrkii vähentämään kuntien tehtäviä, tulee taloudellisten ja tehtävällisten leikkausten yhteisvaikutus olemaan tuhoisa kuntien taloudelle.

Perussuomalaiset tunnistavat maamme taloudelle vaikeat ajat. Mielestämme toteutettavat leikkaukset tulee toteuttaa käsi kädessä tehtävien karsimisen kanssa, jotta kunnat voivat toteuttaa niille annettuja tehtäviään. Koska näin ei käytännössä ole tapahtumassa, emme leikkaisi kuntien valtionosuuksia, kuten hallitus on tekemässä, vaan jättäisimme kuntien käytettäväksi valtionosuuksiin 125 miljoonaa euroa enemmän kuin hallitus.

Kuntien rahoitus on turvattava, muuten kunnat uhkaavat velkaantua entistä pahemmin. Kun kuntien taloudellista liikkumavaraa leikataan valtionosuuksia karsimalla ja verotulot jäävät aiempia vuosia pienemmiksi, ainut rahansaantikeino on velka.

Valtion olisikin syytä harkita kuntien verotusohjan laajentamista. Yksi vaihtoehto voisi olla kuntien verotusoikeuksiin ulottuva rakenneuudistus, jossa kuntien verotulopohjaa vahvistetaan siten, että nykyisin valtion hallussa olevaa veronkanto-oikeutta siirrettäisiin kunnille. Esimerkkinä näin tapahtui aiemmin jäteveron kanssa. Eräs mahdollinen kohde voisi olla yritysten pääomaverot, koska yritykset ovat kunnissa ja kunta tarjoaa yrityksille puitteita, mutta vero menee valtiolle.

Esitämme:

lisäyksenä kuntien peruspalveluihin tarkoitettuihin valtionosuuksiin 125 miljoonaa euroa.

Valtion tuottavuusohjelma

Valtion tuottavuusohjelma on vähentänyt aluehallinnosta työpaikkoja, mutta lähinnä maakunnista. Kun karsintoja on tehty, ei toimintatapoja ole kuitenkaan samalla uudistettu. Tämä on johtanut tilanteisiin, joissa tavallinen rivikansalainen huomaa asiansa käsittelyaikojen venyneen jopa täysin kohtuuttomiin mittasuhteisiin. Käytännössä on käynyt niin, että tekeviä käsiä on vähennetty, mutta lupamenettelyt eivät ole kevenyneet eikä uusia menettelytapoja ole kehitetty. Niinpä hallinto jarruttaa enempi vähempi vahingossa esimerkiksi elinkeinoelämää, kun vähempi henkilömäärä pyörittää samaa työmäärää kuin ennen tuottavuusohjelmaa. Perussuomalaiset haluavat kysyä hallitukselta, eikö tuottavuudenkasvuohjelmaan kuulu lainkaan sitä varsinaista tuottavuuden kasvatusta, esimerkiksi tietotekniikan avulla tapahtuvaa hakemusten käsittelyn automatisointia.

Yhtä hyvin voidaan kysyä, miksi valtion monet ICT- eli tieto- ja viestintähankkeet maksavat yhteiskunnalle vuosien mittaan satoja miljoonia euroja tuottamatta kuitenkaan mainittavia tuloksia. Tästä voidaan vetää vain johtopäätös, että ilmeisesti tuottavuusohjelma ei koske ulkoistettuja toimintoja, josta johtuen meillä on varaa elättää suurta joukkoa tietotekniikka-alan konsultteja ja ohjelmoijia vuodesta toiseen, mutta ei ole varaa pitää valtionhallinnon palkkalistoilla kehtää.

Poliisin toiminta turvattava

Perussuomalaisille maamme sisäinen turvallisuus on tärkeää. Siksi emme voi hyväksyä hallituksen toimia poliisitoiminnan edellytysten heikentämiseksi. Kyse ei ole pelkästään katujen tai tieliikenteen turvallisuudesta, vaan poliisilla on merkittävä roolinsa, rajavartiolaitoksen ja tullin rinnalla, maamme harmaan talouden vastaisessa taistelussa. Pidämme tästäkin syystä välttämättömänä lisätä poliisin määrärahoja.

Perussuomalaisten mielestä PORA III:n toteuttaminen on virhe. Koska demokratian periaatteiden mukaisesti asia päätettiin toteuttaa eduskunnan enemmistöllä, pidämme ehdottoman välttämättömänä, että PORA III:n käytännön toteutusta seurataan tarkasti.

Pidämme välttämättömänä huolehtia myös sairaankuljetus- ja palokuntatoiminnan turvaamisesta koko maassa. On viimekädessä valtiovallan velvollisuus omilla toimenpiteillään huolehtia, että myös harvaan asutuilla alueilla on pelastusasiat kunnossa.

Pelastustoimeen liittyy merkittävästi hätäkeskusuudistus sekä siihen liittyvät uudistukset. Valtio on vuosia puuhailnut hätäkeskusten yhdistämisten parissa ns. tehokkuuden nimissä ja samalla lykännyt vuosi vuoden perään siinä sivussa esimerkiksi 112:een ohjautuvan hätätekstiviestijärjestelmän käyttöönottoa, viimeisimmän tiedon mukaan vuoteen 2015. Järjestelmän piti olla käytössä jo viime vuonna. Syynä tähän ei voi olla tekniikan puute, sillä maailman johtavana tietoliikenneyhteyksien maana maassamme osataan kyllä vastaanottaa tekstiviestejä. Jos televisio-ohjelmien voittajasta voi äänestää yhteen numeroon lähetettävällä tekstiviestillä, miksei apua tarvitseva saa sitä yhteen numeroon lähetetyllä tekstiviestillä vielääkään?

Esitämme:

lisäyksenä poliisin toimintamenoihin 25 miljoonaa euroa.

Toimiva rajavaltvonta luo turvallisuutta

Myös rajavartiolaitoksemme kamppailee jatkuvien säästöpainoiden alla. Perussuomalaisten mielestä rajavartioston ja tullin määrärahoja tulisi korottaa pitkän tähtäimen ohjelmalla, jotta pystymme vastaamaan lisääntyvän kansainvälisyyden aiheuttamiin haasteisiin omasta turvallisuudestamme tinkimättä. Erityisesti tuli kipuillee niukkojen resurssiensa kanssa. Tilannetta eivät ole helpottaneet viimeaikaiset kansainväliselle rikollisuudelle tyypilliset hit and run -jutut, jotka päinvastoin puoltavat lisäresurssien kohdentamista rajoille.

Lisäksi on huomioitava mahdollinen viisumivapaus Euroopan unionin ja Venäjän välillä. Tä-

män toteutuminen aiheuttaa väistämättä painetta nimenomaan Suomen rajalle, onhan Suomi miljoonille venäläisille turisteille ja ammattimiehille läheisin portti sisälle EU:hun. Perussuomalaisten mielestä valtiovallan on huolehdittava viisumiasiassa rajavalvontamme etua ja huolehdittava siitä, että EU osallistuu alusta alkaen viisumivapaudesta aiheutuvien toimintamenojen kustannuksiin

Esitämme:

lisäyksenä rajavartiolaitoksen toimintamenoihin 5 miljoonaa euroa.

Säästöjä maahanmuutosta

Voimakas maahanmuutto ja erityisesti maahanmuuton väärinkäytökset aiheuttavat Suomelle mittavia kustannuksia, jotka olisi perussuomalaisten mielestä tarkemmin selvitettävä. Väärinkäytösten ehkäiseminen toisi säästöjä useilla hallinnon aloilla. Säästöjä ei kuitenkaan tule kohdentaa turvapaikkahakemusten käsittelyyn, koska tämä lisää ruuhkia ja kustannuksia vastaanottokeskuksissa.

Suomen tulisi entisestään tiukentaa turvapaikka- ja perheen yhdistämismenettelyä, sillä jonossa on tällä hetkellä useampi tuhat hakemusta. Uusien selvitysten ja ohjelmien tekeminen ei riitä, vaan perheen yhdistämisen järjestelmän hyväksikäyttöön on puututtava konkreettisella tavalla. Perheen yhdistämistä hakevilta on esimerkiksi Ruotsin ja Tanskan tapaan edellytettävä pitävää näyttöä henkilöllisyydestä ja väitetystä sukulaisuussuhteesta. Ruotsissa uusi käytäntö on johtanut perheen yhdistämistapausten romahdukseen. Riittävän kielitaidon hankkiminen on maahanmuuttajan sopeutumisen kannalta erittäin tärkeä seikka, ja siksi siihen tulee kannustaa karsimalla loputtomista tulkkauspalveluista ja ohjaamalla maahanmuuttajat suomen kielen kurseille.

Esitämme:

säästöinä 40 miljoonaa euroa valtion maahanmuuton kustannuksista kunnille maksamiin korvauksiin osoitetusta määrärahasta;

säästöinä 10 miljoonaa euroa turvapaikanhakijoiden vastaanottamiseen osoitetusta määrärahasta;

selvitystä muista toimenpiteistä, joilla maahanmuuton tarpeettomia julkisia kustannuksia voidaan vähentää.

Muita huomioita vuoden 2014 budjettiesityksestä

Perussuomalaisten alueidenkehittämispolitiikka lähtee siitä johtajatuksesta, että koko maa on pidettävä asuttuna. Mielestämme maamme hallituksen on muistettava kaikissa olosuhteissa, että elämää on myös suurten kaupunkien ulkopuolella. Tämän vuoksi pidämme välttämättömänä, että maamme hallitukset huolehtivat maakuntien rahoituksen riittävydestä alueiden kehittä-

misen kannalta; on kiinnitettävä erityistä huomiota maakuntien liikenne-, yrittäjyys- ja asuinolosuhteiden kehittämiseen. Näiden lisäksi on syytä huolehtia alueen tukitoiminnoista, kuten poliisi- ja pelastustoimen riittävydestä ja riittävästä terveydenhuollosta. Vastuullisesti toimiva hallitus huolehtii maakuntien kokonaisvaltaisesti kehittämisestä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 18 päivänä lokakuuta 2013

Pirkko Mattila /ps
Jussi Halla-aho /ps

Reijo Hongisto /ps
Ari Jalonen /ps

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Keskustan valiokuntaryhmä vaatii, että ensi vuodelle päätetyt kuntien valtionosuusleikkaukset perutaan ja kiinteistövero palautetaan valtionosuusjärjestelmän kautta toteutettavaan verotulojen tasausjärjestelmään. Eduskunnan käsiteltävänä olevat lakiesitykset sekä alemman asteisten säädösten, suositusten ja ohjelmien vaikutukset kuntataloudelle tulee arvioida huolellisesti. Jos esitykset toteutetaan, kunnille aiheutuvat lisäkustannukset tulee rahoittaa kokonaan valtion varoista.

Hallitus murentaa kuntapalvelujen rahoitus-pohjaa

Budjettiesityksessään hallitus jatkaa kuntapalvelujen rahoituspohjan murentamista. Ensi vuonna toimeenpannaan vuosien 2012—2013 kehysriihien leikkauspäätökset, yhteensä 362 miljoonaa euroa. Kuntien omavastuu lakisäästeisten velvoitteiden rahoittamisesta on ensi vuonna 70,43 prosenttisyyskikköä, joka on 4,54 prosenttisyyskikköä enemmän kuin vaalikauden alussa. Hallituksen päätösten seurauksena kuntapalveluiden rahoitusleikkaukset vuosina 2012—2017 ovat yhteensä 6,6 miljardia euroa.

Hallituksen kuntopolitiikka on kuntien, kuntalaisten ja heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta kestävämpi. Kuluvalle vaalikaudella hallituksen säästöpäätöksissä lakisäästeisten kuntapalvelujen osuus on ollut jopa puolet. Vaikka monissa muissa säästökohteissa hallitus on jo perunut tekemiään säästöpäätöksiä, näyttää hallitus kiristävän taloudellista otettaan kunnista.

Pääministeri Katainen on jo väläyttänyt uusia leikkauspäätöksiä ensi keväälle. Kuntapalveluja eniten tarvitsevia lapsia, nuoria, sairaita ja vanhuksia ollaan surutta laittamassa hallituksen epäonnistuneen talouspolitiikan maksajiksi. Voidaan jo kysyä, onko kuntapalvelujen leikkauksille olemassa mitään ylärajaa. Mikäli leik-

kauskerre jatkuu, ollaan samalla hyvinvointipalveluihin perustuvan hyvinvointiyhteiskunnan peruskysymysten äärellä.

Kuntien vaikeasta taloustilanteesta huolimatta hallitus kasvattaa kuntien tehtäväkuormaa vuosittain määräämällä niille uusia tai laajenevia velvoitteita. On täysin käsittämätöntä, että hallitus on päättänyt siirtää jopa valtion tehtäviä kuntien hoidettavaksi, kuten pitkäaikaistyöttömien hoidon vuoden 2015 alusta. Se on vastuutonta politiikkaa. Vielä hallitusohjelmassa hallitus lupasi rajoittaa kuntien tehtävien laajentamista.

Kuntien rajuja valtionosuusleikkauksia hallitus on perustellut valtiontalouden vaikealla tilanteella. Selitys ei ole vedenpitävä monestakaan syystä. Valtiontalous ja kuntatalous ovat molemmat julkista taloutta, jota kansainväliset luottoluokittajat seuraavat. Käytännössä hallitus siirtää ikävien päätösten tekemisen kuntapäätäjille, kuten kunnallisveron korotukset, palvelujen karsimiset sekä henkilöstön lomautukset ja irtisanomiset. Ei voi kokonaan välttyä ajatukselta, että hallitus tietoisesti kriisiyttää kuntien talouksia vauhdittaakseen käynnissä olevia kunta- ja sote-uudistuksia, joista kuntien enemmistö on hallituksen kanssa eri linjoilla.

Kuntiin kohdistuvassa leikkausvimmassa hallituksenkin on syytä muistaa, että valtiovalta on viime kädessä vastuussa siitä, että perustuslakiin kirjatut sosiaaliset ja sivistykselliset perusoikeudet toteutuvat. Hallituksen kuntiin ja kuntapalveluihin painottuva leikkauspolitiikka ei ole oikaissut valtiontalouden syöksykierrettä.

Keskustan valiokuntaryhmä katsoo, että ensi vuodelle ehdotetut kuntien valtionosuusleikkaukset tulee perua. Leikkaukset vastaavat ensi vuonna jopa liki 30 000 kuntien palvelualojen työntekijän vuotuisia palkkakustannuksia. Kuntalaisten tarvitsemat hyvinvointipalvelut ovat vakavassa vaarassa.

Hallitus kiihdyttää kuntien eriarvoistumista

Hallitus on kiihdyttänyt kuntien eriytymiskehitystä monin tavoin. Kuntapalvelujen valtionosuusleikkausten toteuttaminen tasasuuruusina eriarvoistaa kuntia, koska yhden kunnallisveroprosentin tuoton kuntakohtainen vaikuttavuusero voi olla jopa kolminkertainen johtuen asukkaiden erisuuruuksista ansiotuloista. Kun ensi vuonna leikkaukset merkitsevät kunnallisveroon keskimäärin 1,25 prosenttiyksikön korotuspainetta, on kuntakohtainen korotuspaine 0,5 prosenttiyksikön ja kahden prosenttiyksikön välillä. Korotuspainetta sekä kuntakohtaista eriytymistä syventää myös kiinteistöveron poistaminen verotulojen tasauksesta. Kuntalaisten yhdenvertaisuuden kannalta tilanne on vakava.

Kuntien valtionosuusleikkauksista johtuvat kunnallisveron korotukset kohdistuvat erityisesti vähävaraisiin kuntien asukkaisiin, jotka tarvitsevat eniten mm. kunnallisia sosiaali- ja terveyspalveluja. Hallituksen kuntapolitiikka syrjii vähävaraisia.

Kuntia on eriarvoistanut voimakkaasti myös vuonna 2012 toteutettu kiinteistöveron poistaminen verotulojen tasausjärjestelmästä. Tasaus maksetaan valtion budjetista, ja se vaikuttaa kuntien keskinäisiin rahanjakosuhteisiin. Kyse oli hallitusohjelmaan kirjatusta päätöksestä, jonka sisältöä ja vaikutuksia hallitusohjelmasta neuvotelleet eivät selvästikään olleet ymmärtäneet. Muutos on ollut suurelle joukolle kuntia ylimääräinen leikkauserä. Seuraukset kunnille ovat olleet rajuja, koska joka kolmas kunta on menettänyt enemmän kuin 50 euroa asukasta kohti laskettuna. Suurimpia menettäjiä olivat kunnat, joissa entuudestaan on ollut korkea kunnallisveroprosentti. Muutoksella hallitus rapautti samalla myös valtionosuusjärjestelmän peruseriaatetta, jolla pyritään tasaamaan kuntien välisiä eroja sekä tukemaan kuntien kykyä järjestää asukkailleen peruspalveluja.

Ensi vuonna toteutetaan kiinteistöverotuksen uudistus, jolla kuntataloudelle on laskennallisesti tulossa 100 miljoonaa euroa lisärahaa. Summa ei kuitenkaan jakaudu kuntien välillä tasaisesti, vaan tässä uudistuksessa hyötyvät samat kunnat, jotka menestyivät silloin, kun kiinteistöve-

ro poistettiin tasausjärjestelmästä. Käytännössä uudistuksella syvennetään kuntien välisiä eroja.

Keskustan valiokuntaryhmä vaatii, että parhaillaan valmistelussa olevassa valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistuksessa kiinteistövero tulee palauttaa valtionosuusjärjestelmän kautta toteutettavaan verotulojen tasausjärjestelmään. Uudistuksessa on kiinnitettävä erityistä huomiota toimenpiteisiin, joilla estetään kuntien välinen hallitsematon eriarvoistuminen.

Valtionosuus uusista tehtävistä alle hallitusohjelman lupauksen

Hallitusohjelmassa luvataan kunnille uusista ja nykyisten tehtävien ja velvoitteiden lisäämisestä ja laajentamisesta valtionosuutena yli puolet todellisista kustannuksista. Tähän mennessä kustannuksia on arvioitu kuitenkin laskennallisilla perusteilla, jotka ovat alle todellisten kustannusten.

Tähän mennessä hallitus on myöntänyt uusista ja laajenevista tehtävistä kunnille aiheutuvia kustannuksia valtionosuutena yli puolet vain vanhuspalvelulain osalta. Muutoin hallitus on lähtenyt kunta-valtiosuhteessa tasajaon periaatteesta puolet ja puolet, joka on hallitusohjelman vastaista.

Keskustan valiokuntaryhmä yhtyy Suomen Kuntaliiton 10.10.2013 ilmaisemaan kantaan, että osana julkisen talouden tervehdyttämistä pitää käydä läpi myös eduskunnan käsiteltävänä olevat lakiesitykset, voimassa olevat lait sekä alemman asteiset säädökset, suositukset ja ohjelmat. Jos nämä esitykset toteutetaan, kunnille aiheutuvat lisäkustannukset tulee rahoittaa kokonaan valtion varoista.

Kunta- ja sote-uudistukset sekä rakennepoliittinen ohjelma

Uudistustyö kunnissa on välttämätöntä, jotta kuntien järjestämisvastuulla olevat palvelut olisivat turvatut myös tulevaisuudessa. Hallituksen vaihtoehdot ja toteuttamiskelvottomat kunta- ja sote-uudistukset ovat kuitenkin pysäyttäneet omaehtoisen kehittämistyön kunnissa. Kunnissa ei uskalleta enää uudistaa, koska hallitus on mm. määrännyt purettaviksi edellisen

kunta- ja palvelurakennemuutoksen aikana tehty uudistukset, koskivatpa ne kuntaliitoksia tai sote-yhteistoiminta-alueita. Tässä uudistuksessa hallitus on torjunut mm. kuntien yhteistyön kehittämiseen pohjautuvat vaihtoehtoiset uudistusesitykset. Kehittämistyön halvautuminen näkyy kuntien toimintamenojen voimakkaana kasvuna.

Hallituksen kuntauudistuksen ydin on lakkauttaa yli 200 kuntaa. Se on valjastanut suurkuntien muodostamisen vipuvälineeksi jopa sote-uudistuksen. Aiemmistä, mm. eduskuntavaaleissa ja kunnallisvaaleissa antamistaan lupauksista huolimatta hallitus on ajamassa 70 kunnan karttaansa pakkoliitoksilla. Hallituksen kuntauudistus johtaisi vain asumisen, palvelujen ja päätöksenteon keskittämiseen. Maan johtavien kunta-asiantuntijoiden mukaan sillä ei kuntien elinvoima parane, verotulot lisäänty, väki nuorene tai hoitojonot lyhene.

Budjettiriihensä yhteydessä hallitus päätti rakennepoliittisesta ohjelmasta, jonka päämääränä on kuroa umpeen koko julkisen talouden kestävyysvaje. Miljardien tavoitteesta kuntien vastuulle on laitettu jopa puolet. Uudistusvälineiksi hallitus tarjoaa kunnallisveron kiristämisen ohessa mm. käynnissä olevia kunta- ja sote-uudistuksia. Hallitus on luvannut auttaa kuntia karsimalla niiden velvoitteita yhdellä miljardilla eurolla, joka toteutetaan vuosina 2014–2017 toteutettavalla toimintaohjelmalla.

Rakennepoliittisessa ohjelmassa on tällä hetkellä varmaa vain se, että kuntien tehtäviä ja velvoitteita ollaan kasvattamassa useilla sadoilla miljoonilla euroilla. Ensimmäisen ministeriökierroksen jälkeen kuntien velvoitteiden karsi-

minen on osoittautumassa mahdottomaksi tehtäväksi. Lisäksi hallitus ei ole kyennyt esittämään minkäänlaisia laskelmia vaihtoehtottomien kunta- ja sote-uudistusten hyödyistä, joita on edellyttänyt myös eduskunta.

Pääministeri Jyrki Katainen on hiljattain myöntänyt, että kaikista rakennepoliittisista toimita ei voida tehdä laskelmia, vaan ne ovat "uskon asioita". Pääministerin sanat kuvaavat hyvin leväperäisyyttä ja vastuuttomuutta, jolla koko maata johdetaan sekä merkittäviä ja kauaskantoisia uudistuksia toteutetaan.

Keskustan valiokuntaryhmä vaatii, että koko vaalikauden epäselvinä velloneet kunta- ja sote-uudistukset tulee keskeyttää. Molemmat uudistukset on valmisteltava uudelleen parlamentaarisesti. Hallituksen vaihtoehdoton ns. vahvan peruskunnan malliin perustuva uudistuslinja keskittyy ensisijaisesti kunnallishallinnon uudistamiseen sekä asumisen, palvelujen ja päätöksenteon keskittämiseen, joilla kuntien talouksia ja palveluja ei pelasteta. Keskustan esittämässä vaihtoehdossa, kotikunta-maakuntamallissa, uudistusten painopiste on ihmisten tarvitsemissa palveluissa sekä palvelurakenteiden- ja prosessien uudistamisessa. Keskusta on ainoa puolue, jolla on esitys myös sote-rahoituksen uudistamiseksi. Molemmat keskustan vaihtoehdot ovat saaneet laajalta asiantuntijajoukolta sekä kuntakentältä myönteistä palautetta.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme

eduskunnan valtiovarainvaliokunta ottaa huomioon edellä olevan.

Helsingissä 18 päivänä lokakuuta 2013

Elsi Katainen /kesk
Lasse Hautala /kesk